

Sankt Ibbs kyrka, Ven

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2015-06-26

jais
arkitekter
—

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Sankt Ibbs kyrka, Ven

Landskrona församling, Rönnebergs kontrakt, Lunds stift
Sankt Ibb socken, Sankt Ibbs kyrka 1:1, Landskrona kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Ven har varit bebott sedan forntiden, många fornminnen vittnar om detta. Under medeltiden etablerades fast bebyggelse på ön, troligtvis i samband med sillfiske som bedrevs i Öresund. Under 1200-talet ägde danska kungamakten hela ön.

Under 1500-talet var astronomen Tycho Brahe verksam på ön. Han förlänades av danska kungen Hven 1576 och inkomsterna från ett antal egendomar mot att han byggde ett observatorium på ön och forskade. 1597 lämnade han dock Danmark efter en konflikt med kungahuset. Tycho Brahes närvaro på ön avspeglas i Sankt Ibbs kyrka i bänkar och altartavla. Allhelgonakyrkan som byggdes i slutet av 1800-talet är numera omgjord till Tycho Brahe museum.

Danmark ockuperade Ven under skånska kriget (1675-1679) och förblev danskt fram till krigsslutet 1679. Bebyggelsen var tät och låg och samlad i norra delen av ön i Tuna by. Fram till 1790-talet skedde inga större förändringar i bebyggelsemönstret. Då genomfördes storskifte och enskifte som omdanade landskapet. Gårdar flyttades ut från byn, ny mark uppodlades och ett nytt vägnät drogs från byn ut till gårdarna. Människorna försörjde sig på jordbruket med fiske som binäring men på 1800-talet utvecklades fiske till en självständig näringsgren. Tegelindustrin utvecklades på 1800-talet och blev den största näringen. På Ven fanns lämplig lera och behovet av tegel var stort i städerna. Industrialiseringen gynnade sjöfarten och Kyrkbacken förvandlades från fiskeläge till sjöfartscentrum. 1879 startade regelbunden ångbåtstrafik mellan Landskrona och Bäckviken på Ven. Inflyttningen från fastlandet var stor och vid början av 1900-talet var befolkningen 1100 personer. Tegelbruken lades ner på 1940-talet, sjöfarten avtog och jordbruket blev åter den dominerande näringen. Jordbrukets rationalisering medförde färre arbetstillfällen och befolkningen minskade. Flera hus förvandlades till fritidsbostäder och från 1960-talet byggdes nya. Idag bor ca 350 personer permanent på ön, under sommarmånaderna betydligt fler.

Ven ligger fem kilometer från kusten nordväst om Landskrona. Ön består av en plåtå

med ett öppet böljande jordbrukslandskap. Ön höjer sig från havet och omges av rasbranter, så kallade backafall.

Kyrkogården ligger på kanten av backafallen åt väster och söder och omges av fält åt norr och öster. Strax utanför kyrkogården mot öster ligger bårhus, ekonomihus och toalett. Nedanför kyrkan och branten ligger Kyrkbacken som är en av öns tre byformationer.

Kyrkobyggnaden

Kyrkan byggdes troligen under första hälften av 1200-talet, kanske på samma plats som ett tidigare kapell. Kyrkans äldsta delar utgjordes av ett bredare långhus i väster och ett smalare kor i öster. Dessa två delar är murade i förband vilket visar att de är uppförda samtidigt. (Detta upptäcktes vid den murverksundersökning som publicerades 2007 och förändrar den tidigare byggnadshistorien). Kyrkan hade två entréer, mot norr resp. söder och högt sittande fönster mot söder. Innertaket byggdes som ett platt trätak. Dateringen till 1200-talet härrör från en ursprunglig tegelomfattad fönsteröppning murad med räfflat tegel.

Senare under medeltiden har kyrkan utvidgats först österut och därefter norrut.

Under 1400- eller 1500-talet utvidgades kyrkan ytterligare åt öster med ett torn där bottenvåningen var kor. Östtorn är mycket ovanligt men kyrkans läge med en brant utanför västsidan omöjliggjorde utvidgning åt det hållet.

Ett vapenhus byggdes mot söder. Valv slogs som ersatte det platta innertaket. Valven kalkmålades och östväggen målades med figurativ målning.

Under dansk-svenska kriget under 1600-talets senare hälft skadades kyrkan mycket svårt och tornet rasade delvis och klockorna förlorades. Tornets övre del revs 1726 och byggdes om till nuvarande höjd i koret. De två östra valven ersattes med brädvalv. Vid mitten av 1700-talet inreddes kyrkan med ny bänkinredning och predikstol som fortfarande är i bruk. En klockstapel byggdes i Tuna by mitt uppe på ön.

Fler blev läskunniga och en ljusare kyrka önskades. På 1820-talet utvidgades de befintliga fönstren och nya öppningar togs upp.

I slutet av 1800-talet ökade befolkningen kraftigt på ön till följd av jordbrukets utveckling och uppbyggnaden av tegelindustrin. Befolkningen var cirka 1200 människor och kyrkan var för liten och ansågs ligga alltför perifert. Församlingens ekonomi var god och en ny större kyrka, Allhelgonakyrkan, byggdes och invigdes 1899. Den gamla kyrkan övergavs och förföll under drygt 20 år. En omfattande

insamling startades för att rädda kyrkan och renoveringen började 1923. De två valven längst i öster var putsade trävalv och här murades istället nya tegelvalv upp. Tegelgolvet lades om, medeltida kalkmålningar togs fram, bänkarnas dörrar återmonterades. Korskranket togs bort. Kyrkan återinvigdes 1938.

Omkalkningar av fasaden och lagningar av taket har skett flera gånger. 1961 fick taket underbrädning. 1977 sattes nya fönster in.

2004 renoverades kyrkan under ledning av Ponnert Arkitekter. Bland annat byttes spritputsen till slätputs, takavvattningen byttes till zink och taket belades med äldre tegel. Kalkmålningarna konserverades. Teknikrum byggdes på vinden. 2012 tillverkades tre nya skåp till vapenhus och kyrkorum. Klockarbänken täcktes med en skiva för att kunna användas som förråd.

Exteriör

Kyrkobyggnaden består idag av långhus med ett högre och bredare parti i väster och ett smalare och lägre parti i öster samt ett rakavslutat kor i öster, som är ytterligare smalare och lägre. På södra sidan ligger ett vapenhus med kyrkans enda ingång. Kyrkan är slätputsad och vitkalkad.

Kyrkan är troligen byggd på kallmurar av natursten. Grundstenar är synliga utanför fasadlivet på flera ställen. Ytterväggarna är skalmurar, huvudsakligen av kluven gråsten. Det finns inslag av tegel runt muröppningar och gavelrösten. Ett parti skiljer sig från övriga murar, murverket i långhusets södra mur, i övergången mellan långhusets smalare och bredare del. Denna mur är uppbyggd av sandsten och gråsten och är den äldsta muren. Murarna är slätputsade och putsen är slevdragen, murverkets ojämnheter syns tydligt.

Kyrkan från norr.

Kyrkan från sydväst.

Kyrkans huvudingång är genom vapenhuset i söder genom en rundbågig öppning med två språng. Dörren är en bräddörr klädd med tjärad panel. Dörren har kraftiga

gångjärn, stort fällbomslås och smidd nyckel. På sydsidan finns en liten utbyggnad med stickbågig ingång till vindstrappan. Dörren är en bräddörr klädd med tjärad panel.

Samtliga fönsteröppningar är stickbågiga. Fönstren är fyrluftsfönster av trä med tvär- och mittpost, bågarna är småspröjsade. Fönstren är målade grafitgrå med linoljefärg. Ett igenmurat äldre fönster syns på långhusets sydsida.

Endast en ljudöppning finns, i västra gavelröset. Öppningen är ojämnt rektangulär och har en tjärad parlucka av trä. Två stickbågiga muröppningar finns på koret respektive vapenhusets gavelröset.

Koret och vapenhuset har trappgavlar med nio tinnar avtäckta med taktegel, vapenhusets tinnar är till skillnad från övrig takbeläggning avtäckta med munk och nunnetegel som är rester av kyrkans tidigare takbeläggning. Långhusets östra och västra gavelröset höjer sig över takfallen.

Samtliga tak är sadeltak med röda enkupiga tegelpannor. På vapenhuset är kyrkans äldre tegel samlat. Resten av teglet kommer från trakten kring Trosa. Avtäckningar mot murar är av blyplåt. Takfoten är brädinklädd och vitmålad. Avvattningen är av zinkplåt. Över långhusets taknock sitter ett krönkors av svart smidesjärn.

Interiör

Vapenhuset i söder har golv av rött tegel lagda parvis i ett enkelt ruttmönster. I dörröppningarna ligger golv av granithällar och mörk kalksten. Väggarna är ojämnt buktiga, slätputsade och kalkade. Taket är ett platt, gråmålat bräddtak med synliga bjälkar. Längs väggarna är murade sittbänkar. I taket hänger en gammal kistbår och två äldre klockor, på väggen påminner tavlor om prästnamnen. Ett träskåp för förvaring står i sydvästra hörnet. I taket finns en lucka för uppgång till vapenhusets vind. Ingången till kyrkorummet är genom en rundbågig öppning med en äldre plankdörr försedd med stort stocklås och smidesbeslag.

Kyrkorummet består av långhuset och koret. Långhuset har fyra valv och koret ett. Orgeln står längst i väster, slutna bänkkvarter finns på ömse sidor om mittgången, predikstolen står i långhusets sydöstra hörn och dopfunten i korets nordvästra del. Fönsteröppningarna är stickbågiga och fönsternischerna vidgar sig inåt. Golvet är av rött tegel och lagt på flatan i sand med förskjutna fogar. Väggarna är slätputsade och vitkalkade.

Valven är kryssribbvalv med fyra kappor. Sköldbågarna är spetsbågiga och gördelbågarna rundbågiga. Valven i långhuset vilar på pilastrar med ett enkelt pilasterkapitäl. Ribborna är rektangulära som smalnar och avrundas vid anslutningen

till väggen. De två västra högre valven har kalkmålningar av grå och röda band och cirklar. Det tredje lägre valvet är dekorerat med skulpterade figurer, bland annat ett vådurshuvud och fragment av kalkmålningar. Ett konsekrationsskors, invigningsskors, är målat på söderväggen. De tre västliga valven slogs på 1400-talet medan det östra i långhuset och valvet i koret murades upp på 1930-talet och ersatte brädvalv.

Långhuset sett mot koret.

Kyrkorummet belyses endast av stearinljus. I taket hänger mässingsljuskronor. Vapenhuset och organisten har dock elljus.

Valvet i koret vilar till skillnad från övriga valv på väggarna med anslutning av ribborna till väggen utan pilastrar. Golvet i koret ligger ett steg högre och innanför altarringen ytterligare högre.

På korets östvägg, bakom altartavlan, finns rester av kalkmålningar med två människor, den ena med spade i handen, omgivna av träd och växter. Enligt Banning är de från 1550-1575 och föreställer kanske apostlar som arbetar i Herrens vingård. En annan teori är att målningen visar Adam och Eva och Livets träd.

Långhuset sett mot orgeln i väster.

Kalkmålning på korets östvägg bakom altartavlan.

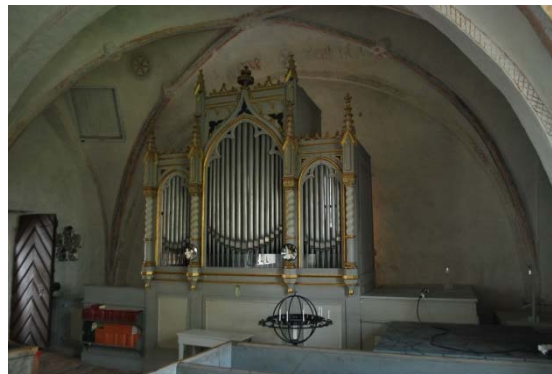
Lås på dörr mellan vapenhus och långhus.

Kryssribbvalv.

Vädurshuvud

Orgeln i väster.

Vinden nås utifrån i en liten utbyggnad på korets södra sida. Den tidigare murade spiraltrappan är delvis raserad och ersatt av en mycket brant trästege. Valven i kor och långhus är oisolerade och tunt putsade. Långhusvinden nås genom en liten öppning i gavelröstet. Långhusvinden är delad i en lägre östlig del och en högre västlig del avskild av en mur av stortegel och gråsten med en liten stickbågig öppning. I östra delarna består taklaget av sparrar, två nivåer hanbjälkar, stödben och tassar vilande på inre och yttre remstycken på murkrönen. Virket är huvudsakligen fur men inslag av ek finns. I västra delen har taklaget en mer komplicerad konstruktion. Grundstrukturen

på takstolen består av sparrar, två nivåer hanbjälkar, tassar, stödben samt en stolpe på den övre hanbjälken. Denna struktur är förstärkt med stödben och bjälkar och med en bockkonstruktion. Flera av dessa delar är av ek. I västra delen av långhuset kan man se övre delen av en ursprunglig fönsteröppning med tegel.

Vapenhusets vind nås med nedfällbar stege i vapenhuset. Vinden innehåller ett teknikrum för el och värme.

Inredning och inventarier

Altaret, av okänd ålder, är murat och putsat.

Altartavlan är målad av Tobias Gemberlin på 1570-talet och är en gåva av Tycho Brahe. 1626 integrerades tavlan i befintligt rundbågigt ramverk. Tavlan har varit övermålad men den ursprungliga målningen togs fram 1936. Tavlan är indelad i sju fält. Huvudmotiven föreställer korsfästelsen och uppståndelsen i de två största fälten som delas av en pilaster. Vid båda yttersidorna av tavlan är snidade dekorflyglar monterade med gångjärn.

Altarringen, av okänd ålder och upphovsman, har svarvade, vitmålade balusterdockor med en beige överliggare och ett skinnklätt knäfall.

Dopfunten är av huggen täljsten, från 1200-talet och kommer troligen från sydöstra Norge. Cuppan är dekorerad med ett band med taggar nedåt och repstavar. Runt cuppan finns järnbeslag och invändigt är den klädd med mässingfoder. Den runda foten har en sluttande bas dekorerad med mönster som fiskfjäll. Det smalare skaftet mellan fot och cuppa har en dekoration av en repstav.

Dopfuntens baldakin är av figursågad ek från 1600-talet.

Bänkarna med Brahebänkarna längst fram.

Målning av prästfrun Kirsten med sina män.

Predikstolen är från 1750 av okänd upphovsman. Sidorna är målade med bilder av de fyra evangelisterna med sina attribut. Korgens hörn markeras av smala kolonetter

med imiterat stenmåleri. Ett kraftigt profilerat listverk avslutar korgen i ovankant. Korgen står på ett tegelmurat, vitputsat fundament.

Bänkinredningen är sluten och huvudsakligen från 1753. Den reparerades bland annat 1975 och 2004. 1977 kompletterades med fotstöd.

Gavlarna utgörs av en plank, dörrarna är av ramverk med dekorativa gångjärn. En profilerad överliggare binder samman bänkkvarterets sidor. Sitsar och ryggar är av handhyvlade plank. Bänkarna är utvändigt marmoreringsmålade i grått och dörrspeglarna i brunt. Dörrarna har målade nummerskyltar. Stoppade dynor ligger på sitsarna.

En klockarbänk från 1700-talsinredningen finns bevarad, placerad i övergången mellan kor och långhus. Bänken har numera täckts av en skiva och används för förvaring.

Bänkgavlarna längst fram är från 1500-talet. Dessa gavlar är högre och smalare än övriga bänkar. De bär familjen Brahes adelsvapen. De har varit bemålade men är nu till största delen trärena. De främsta bänkarna är dubbelbänkar med sitsar vända åt både väster och öster.

Predikstolen.

Dopfunten.

Altartavlan.

Orgeln, från 1861 av J. N. Söderling i Göteborg. Renoverad 1937 och 1966.

Orgelfasaden i gotisk stil är indelad i tre spetsbågiga fält med trepassdekor och synliga pipor. Pipfälten avdelas med kolonetter med vridna skaft. Fasaden kröns av rik ornamentering och spetsiga miniatyrorn och är målad i grått och detaljer i förgyllning. Orgeln kompletteras av ett elpiano i koret.

Klockan i tornet är av malm, gjuten 1976 av M.E. Ohlssons klockgjuteri i Ystad.

Två klockor som inte används finns i vapenhuset. De är från 1682 och 1743.

Övrigt

Epitafium från slutet av 1600-talet hänger i långhusets nordvästra hörn.

I mitten står prästfrun Kirsten, vid höger sida har hon sin första man, den siste danske kyrkoherden Hans Hansen Ertmand och till vänster sin andra man den svenske prästen Lars Nilsson. Det var brukligt att gifta sig med företrädarens änka, företeelsen kallades för att ”konservera änkan”. Omkring finns barnen från respektive äktenskap, skildrade levande och döda.

Gravsten under bänk i långhuset till kyrkoherde Hans Hansen Ertmand som dog 1657.

Kyrkogården

”Gamla kyrkogården”, den äldsta medeltida delen av kyrkogården är närmast kyrkan. Denna del har haft en mängd gravar, varav många tagits bort under åren. Dagens gångsystem tillkom vid mitten av 1800-talet liksom murarna som ersatte tidigare murar, den sydöstra muren tillkom i mitten på 1900-talet. 1890 utökades kyrkogården åt norr och öster med ”Mellankyrkogården” och 1920 ytterligare åt norr med ”Nya kyrkogården”. 1991 anlades en minneslund på den äldsta delen.

Entrén är genom en smidesgrind på östsidan. En singelgång med pelaravenbok leder uppåt till öppningen i gråstensmuren som markeras av tegelmurade pelare.

Den gamla delen omges av en fogad gråstensmur avtäckt med tegel.

Kyrkan omges av singel och på södra sidan står gravstenarna tätt i singel. Några är gårdsgravar där alla som bott och arbetat på en gård är begravda. Norr om kyrkan är gräsbesått och glest med gravar. I norra delen finns minneslunden markerad av ett stort ankare i buxbom, omgivet av singel. Några gravstenar är utförda av en rullad järnplåt. Gamla kyrkogården saknar större träd.

De nyare delarna omges av hagtornshäckar, mot norr med oxelträd och mot öster med ekar. På kyrkogården finns flera trädrader av lind. Tidigare fanns alléer med hamlade lindar. Efter det att hamlingen upphört växte träden så stora att ena raden i flera alléer togs bort 2014. De flesta gravplatserna är stora och omges av buxbom eller ofta av stenramar. Urngravplatser ordnades genom att en gravplats delades med buxbom till åtta platser. På den nya delen finns en triangel av gräs som fungerat som allmänning där personer utan egen gravplats eller ilandflutna döda begravts. Platsen smyckas av ett ankare från ett fartyg.

I nordvästra hörnet av nya kyrkogården finns familjegraven till konstnär Emil Johansson-Thor. Han var engagerad i arbetet med att rädda S:t Ibbs kyrka från att bli

ruin. På graven står en skulptur av Ivar Johnsson föreställande en man på väg ner i dödsriket. På en annan grav har skulptören Thure Thörn har gjort en skulptur i form av ett skepp. Flera kulturpersonligheter är begravda på kyrkogården.

Skulptur av Ivar Johnsson på Johansson-Thors grav.

Gamla kyrkogården på kyrkans södra sida.

Många av titlarna på gravstenarna minner om sjöfarten, som skeppare och om närheten till havet, fyrmästare och kustuppsyningsman. Lantbrukare är en vanlig titel, däremot är den stora tegelindustrin inte så synlig på stenarna. Bland ovanliga titlar märks ”de dövstumma systrarna”.

Gravstenar av järnplåt.

Nya kyrkogården med lindträd och oxelträd.

Byggnader på kyrkogården

På kyrkogården finns inga byggnader men strax utanför ligger ett före detta bårhus och ett ekonomihus. Kapellet från 1920-talet har vitputsade väggar och tegeltak. Personalhuset från 1993 har röd träpanel och sadeltak med takpapp och trekantslist.

Kulturhistorisk karaktärisering för Sankt Ibbs kyrkoanläggning

S:t Ibbs kyrka på Ven ligger osedvanligt vackert på kanten av branta Backafall med milsvid utsikt över hav och fält. Kyrkan är ett gammalt landmärke för sjöfarten. Den besöks av ca 70 000 turister varje år och är en populär bröllopskyrka. Den förekommer i konst, litteratur och musik och har högt symbolvärde både för Venborna och andra. Vetenskapsmannen Tycho Brahes koppling till kyrkan ger den ett extra personhistoriskt värde.

Kyrkan från 1200-talet är troligen byggd där det tidigare fanns ett kapell och platsen har således mycket lång kontinuitet. På gamla kyrkogården, omgärdad av en fogad gråstensmur, finns många äldre gravstenar tätt stående i singel på södra sidan. Gårdsgravar, där inte bara familjer begravdes utan alla som arbetade på en gård, är ovanliga men finns här. De nyare delarna karaktäriseras av rader av lindar och stora gravplatser i raka rader omringade av sten och buxbom, tidstypiskt från sekelskiftet 1800/1900-tal. Många gravstenars titlar minner om sjöfarten. Ankaret finns som form i buxbom på minneslunden och i järn på allmänningen för drunknade. Gravstenen på konstnären Emil Johansson-Thors familjegrav utmärker sig med en stor skulptur gjord av Ivar Johnson och har personhistoriskt värde eftersom E. Johansson-Thor var engagerad i att rädda S:t Ibbs kyrka från att bli ruin. Han bodde granne med kyrkan som var ett vanligt motiv i hans målningar. Ivar Johnson, (1885-1970) var en nationellt välkänd skulptör som gjort många offentliga skulpturer i Sverige tex Tycho Braheskulpturen på Ven och Davidskulpturen på Stortorget i Helsingborg. En dryg kilometer från kyrkogården, i Tuna by, står en klockstapel från 1700-talet. Den är fyrsidig, brädklädd och med sadeltak. Sådana var vanligt förekommande i Skåne under 1600-1700-tal. Idag finns bara nio klockstaplar bevarade i Skåne.

Den ursprungliga kyrkan byggdes med ett bredare långhus och ett smalare kor i början på 1200-talet, likt många romanska kyrkor. Kyrkan har utvidgats mot norr och öster under medeltiden och under senmedeltiden med ett torn som i bottenvåningen var kor. Denna utvidgning skiljer sig från det mer brukliga mönstret med utvidgning och torn i väster. Men kyrkans placering på kanten av en brant omöjliggjorde västutvidgning. En ursprunglig romansk fönsteröppning med omfattning av räfflat tegel finns på söderfasaden.

Under kriget mellan Danmark och Sverige på 1600-talet var situationen på ön svår och kyrkan förföll och tornet rasade. Kyrkan övergavs i slutet av 1890-talet när Allhelgonakyrkan byggdes men restaurerades och återinvigdes på 1930-talet.

Kyrkan har kvar 1400/1500 talets utbredning och har skonats från utbyggnad av tvärskepp, som ofta tillfogades kyrkorna på 1800-talet. Tack vare att Allhelgonakyrkan byggdes istället för att bygga ut den gamla vid sekelskiftet 1800/1900 är den välbevarad. Nuvarande utseendet är från början av 1700-talet när tornet byggdes om till dagens höjd. Fönsteröppningarna är dock från början av 1800-talet. Det är vackert att kyrkan omputsats med slevdragen slätputs vid senaste renoveringen till skillnad från de flesta kyrkors grövre spritputs. Murverkets alla ojämnheter framträder och förstärker det ålderdomliga uttrycket. Taket har tidigare varit täckt av munk och nunnetegel vilket numera är ovanligt. Rester av detta finns kvar på tinnarna till vapenhuset vilket har ett byggnadshistoriskt värde. Kyrkans historia liknar delvis Kävlinge gamla kyrka som också övergavs i slutet av 1890-talet för att decennier senare restaureras och återinvigas.

Vapenhuset är vackert med murade sittbänkar, ojämna putsade väggar och dörrar med äldre kraftiga lås med mycket patina.

Det lilla kyrkorummet har en ålderdomlig karaktär och domineras av valven, tegelgolvet och bänkarna. Kyrkorummet lysas ännu upp av stearinljus vilket är ovanligt och bidrar till den ålderdomliga stämningen. Golvet är lagt med tegel i sand. Långhusets västligaste två högre kryssribbvalv med kalkmålade band och konsekrationsskors har rektangulär planform som skiljer sig från övriga valv. De skulpterade figurerna i krittsten på valvribborna i tredje valvtravén är intressanta och förmodligen samtida med valvet från 1400/1500-tal. Koret och långhusets östligaste valv är återuppmurade på 1930-talet. Fragment av en figurativ kalkmålning i naivistisk målad stil från slutet av 1500-talet finns på korets östvägg bakom altaret.

Bänkarna från 1750-talet är välbevarade och karaktärskapande med handhyvlade plank. Klockarbänken i koret är bevarad vilket är ovanligt. Den är dock sedan 2012 täckt med en skiva och används för förvaring vilket gör att man inte lika lätt förstår dess ursprungliga funktion. Kävlinge gamla kyrka har också bevarad klockarbänk. Nyttillskotten av skåp från 2012 är fint anpassade. Textilskåpet bredvid orgeln smälter väl in trots att det står i kyrkorummet. Bänkar och predikstol är samtida. Predikstolen är i en klassisk stil utan barockens överrika dekoration.

Tycho Brahes anknytning till kyrkan märks i de främre högre bänkgavlarna från 1500-talet med familjen Brahes vapen. Det är ovanligt med sparade gavlar från 1500-tal och dessa har dessutom stort personhistoriskt intresse. Altartavlan är en gåva från Tycho Brahe, målad av Tobias Gamberlin redan på 1570-talet. Det är ovanligt med så tidiga bevarade altartavlor. Tavlan skiljer sig från många additionsaltare som brukar ha ädikula. Gamberlin var danske kung Fredrik II:s hovmålare och har även målat flera porträtt av den skånska adeln.

Dopfunten av täljsten från Norge är ovanlig och är den enda av täljsten i Skåne, men

några återfinns i Dalsland och en i Vestervigs kyrka på Jylland. Dopfunten visar på att Ven haft en omfattande handel och legat centralt för handel baserat på vattenvägar. Kyrkan är tillägnad Sankt Jakob, köpmännens helgon.

I kyrkan finns ett epitafium från 1600-talet med sista danska och första svenska prästen med hustrun i mitten och omgivna av barn från båda äktenskapen. Bilden visar på seden att den nya prästen övertog den avlidna prästens änka. Målningen har gett upphov till många olösta spekulationer eftersom prästen håller ett kranium där han pekar på en spricka i skallbenet.

Rekommendationer

- Kyrkan och dess kyrkogård utgör en plats med medeltida anor. Det är ovanligt med bevarade gårdsgravar. Kyrkogårdens olika tidsskikt är viktiga att bevara. Det är bättre att försöka behålla stenar på sina ursprungliga platser än att flytta ihop dem.
- Det medeltida murverket bör, liksom taklagen med delvis medeltida virke, behandlas med varsamhet.
- Byggnadens ålderdomliga interiör och dess inredning är viktig att värna och eventuella tillägg bör anpassas till detta.
- Kyrkan bör renoveras med traditionella material och metoder.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Kyrkoanläggningen ligger inom fyra riksintressen, för friluftsliv, kulturmiljövård, kust och naturvård. Området är utsett av länsstyrelsen som särskilt värdefull kulturmiljö och som kulturmiljöstråk.

Källor och litteratur

A Catalogue of Wall-Paintings in the Churches of Medieval Denmark 1100-1600. Scania, Halland, Blekinge. Bd I-IV, Knud Banning, Köpenhamn, 1976-1982.

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, (utkast) opublicerad 2012

Underhållsplan för Sankt Ibbs kyrka på Ven 2004-11-15, Ponnert Arkitekter AB

Sankt Ibb gamla kyrka, Byggnadsarkeologiska undersökningar. Cecilia Pantzar.
Regionmuseet Kristianstad, 2007:8

Sankt Ibbs kyrka, Landskrona församling 2013.

Begravningsplatser i Landskrona, Landskrona kyrkogårdsförvaltning 2013.

Ortsanalys för Ven, Landskrona kommun, 2008

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>, Riksantikvarieämbetet Fornsök,
hämtad 2015-05-19

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/landskrona/Pages/Ven.aspx> hämtad 2015-05-19

<http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html>,

Lantmäteriet, hämtad 2015-05-19

Samtal med kyrkvaktmästare Tomas Mortensson 2015-05-20

Intervju med representanter från Landskrona församling, möte 2015-06-03.

Övriga uppgifter

Denna rapport, en kulturhistorisk karakteristik och bedömning av Gamla kyrkan i Kävlinge, Rönnebergs kontrakt, har upprättats av:

Kristina Simonsson (rapportförfattare, foto och inventering), Arkitekt SAR/MSA
Karl Johan Kember (granskning), Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvården

J AIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2015-05-20

Färdigställd rapport: 2015-06-26